

Hørings svar fra Norsk Luthersk Misjonssamband

NOU 2008:1 Kvinner og homofile i trossamfunn

Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM) er en evangelisk-luthersk organisasjon, grunnlagt i 1891 og en av de største misjonsorganisasjoner i Europa. I Norge har vi foreninger og forsamlinger over hele landet, vi har leirsteder og nærmiljøsentre, og vi driver barnehager, skoler og høyskoler. NLM har misjons- og bistandsarbeid i flere land i Asia, Afrika og Sør-Amerika.

NLM ønsker å bidra til at Norge fortsatt blir et godt land å bo i, både for barn og voksne. Vi ønsker å verne om menneskerettigheter som trosfrihet, tankefrihet og foreldrerett, og vi vil gjerne bidra i arbeidet mot diskriminering. Et kristent menneskesyn understreker et hvert menneskes unike verdi, at vi er like mye verd selv om vi er forskjellige. Vi vil peke på at NLM i mange land har bidratt til at kvinner og fattige har fått nye muligheter.

Vår vurdering er at Graver-utvalget, i sin iver etter å unngå diskriminering av kvinner og homofile, står i fare for å diskriminere en annen gruppe: Nemlig mennesker med en religiøs tro som de ønsker å etterleve og som de ønsker å formidle til sine barn. Konservativ kristne standpunkter sto lenge sterkt i Norge, nå er disse i stor grad minoritetsholdninger. Et demokrati kjennetegnes først og fremst på holdningen til sine minoriteter, og det tjener ikke lovgiverne våre til ære å fremme noen minoriteters rettigheter på bekostning av andres.

Vi ser det derfor som svært uheldig om Stortinget viderefører forslagene i Graver-utvalget. I tre punkter vil vi peke på viktige mangler og svakheter i Graver-utvalgets utredning før vi avslutningsvis vil kommentere de konkrete forslagene til lovendringer.

1. Manglende forståelse for religiøs tankegang

Det er tydelig gjennom hele utredningen – både eksplisitt og implisitt – at den bygger på et menneskesyn og en ideologi som er forskjellig fra den evangelisk-lutherske tenkning som inntil nylig har vært utbredt i Norge, og det ikke bare i kristne kretser. Det skaper grunnlag for misforståelser. Vi kjenner også på en usikkerhet i forhold til om utvalget i tilstrekkelig grad kjenner argumentasjonen blant annet til Misjonssambandet i forhold til spørsmål om likestilling og homofiles rettigheter.

Et eksempel er forholdet mellom likeverd og likestilling. Selv om utvalget er klar over at mange ser en viktig forskjell mellom disse to begrepene (s.65), blir uttrykkene i stor grad brukt synonymt. Dermed vises liten respekt for hvordan en rekke trossamfunn tenker om disse forholdene. Vi opplever at Graver-utvalget ikke vil ta på alvor at vi fastholder menn og kvinners likeverd, selv om vi ikke praktiserer full likestilling i lederskapet av vår organisasjon. Et kristent menneskesyn forankrer menneskets verdi i skapelsen slik at alle mennesker, uansett funksjonsnivå, status og rettigheter har en uendelig verdi. I mange folkegrupper ser vi at der kristendommen får fotfeste, fører dette til at svake grupper – ikke minst kvinner – retter ryggen og får en hevet status.

Et annet eksempel er forholdet mellom seksuell orientering og samlivsform, som av utvalget betraktes som to sider av samme sak (f.eks. s.77). Vi ønsker ikke at verken heterofile eller homofile skal skjule sin seksualitet, men vi vil sterkt hevde – på prinsipielt grunnlag – at det er en avgjørende forskjell mellom hvordan et menneske opplever seg selv og sin identitet og hvordan et menneske lever dette ut i et seksuelt samliv. Vi ønsker alle mennesker, uansett seksuell orientering, velkommen i våre sammenhenger. Men det er viktig for oss at ledere og de som skal være med å oppdra barna våre, er rollemodeller som ikke bevisst lever på tvers av

det vi tror er rett og godt. Vi tror at heterofile ekteskap – offentlige og med løfte om troskap – i det lange løp er det beste for samfunnet generelt og ikke minst for barna.

Det tredje eksemplet gjelder bruken av begrepet religionsutøvelse. Selv om det henvises til den europeiske menneskerettskonvensjonen, virker det som om utvalget har en snever forståelse av begrepet. Det kommer ikke minst til uttrykk i forbindelse med synet på undervisning i skoler og barnehager. Utvalget hevder at unntak fra likestillingsloven og arbeidsmiljøloven bare vil «kunne påberopes for enkelte helt bestemte stillinger i virksomheten (...) stillinger der arbeidstakeren deltar i religionsundervisningen» (s.74). Det er imidlertid en realitet i alle trossamfunn at religiøs tro ikke bare formidles gjennom undervisning om denne. Den formidles i høy grad ved at barn og unge erfarer den i levd liv hos sine voksne rollemodeller – det være seg assistenter, lærere, vaktmestere og annet personale.

Gudstroen gjennomsyrrer livet til en troende. Dersom barn og unge går på en skole der Gud og tro bare snakkes om i religionsundervisningen, får de et feil bilde av hva tro er og i praksis en «a-teistisk» oppdragelse. Det ville være som en skole der det undervises om miljøbevissthet i enkelte timer uten at det får noen konsekvenser i skolemiljøet.

Disse eksemplene på forskjellig forståelse av viktige begreper er i svært liten grad diskutert i utredningen. Det gjør at vi tviler på om utvalget har satt seg inn i hvordan saken ser ut fra trossamfunnenes side og mangler forståelse for at flere av forslagene griper dypt inn i religionsfriheten. Derfor er det viktig for oss at det blir beholdt unntaksbestemmelser i lovene som gjør at religionsfriheten ikke strammes inn. Derfor er det også maktpåliggende for oss å få en formulering som sier at saklighetskravet må defineres ut fra trossamfunnets lære.

2. Manglende respekt for religionsfriheten

Flere ganger sier utvalget at de vil bevare «en kjerne av autonomi knyttet til religiøse forhold» (s.6,25,27,68). Vi har forståelse for at det er ønskelig å begrense mest mulig det mennesker opplever som diskriminering. Det virker imidlertid som om utvalget i så stor grad er opptatt av å innskrenke religionsfriheten av hensyn til likestilling og homofiles rettigheter at det fører til diskriminering av andre grupper. Vi finner det også svært problematisk at Graver-utvalget flere ganger formulerer seg slik at det virker som om målet er minst mulig religionsfrihet!

Utvalget siterer selv den Europeiske menneskerettighetsdomstolen: «Indeed, the autonomous existence of religious communities is indispensable for pluralism in a democratic society and is thus an issue at the very heart of the protection which Article 9 affords» (s.64). Blir utvalgets tenkning lagt til grunn for lovgivningen og praktiseringen av denne, vil det medføre en ensretting som er farlig for demokratiet og som vil bidra til mindre pluralisme og et mindre fargerikt fellesskap.

Utvalget argumenterer med at det de kaller diskriminering i trossamfunn kan bidra til å legitimere diskriminering i samfunnet generelt (bl.a. s.66). Som utvalget selv peker på, viser historien oss mange eksempler på det motsatte. Med det «offentlige synet» som utvalget forfekter, og som i stor grad er blitt herskende i samfunnet, er det mye mer sannsynlig at majoritetsholdningen vil påvirke trossamfunnene og gjøre det vanskelig for dem som vil holde på sin minoritets tradisjonelle lære. Derfor finner vi det også belastende at utvalget mener «målet må være at også trossamfunn fjerner alle former for diskriminering av kvinner og homofile» (s.66). Slike uttalelser oppleves respektløse for de av oss som opplever at utvalgets forståelse av disse spørsmålene er i strid med vårt kristne ståsted.

Et menneske må ikke være medlem av et bestemt trossamfunn. Til alle tider har mennesker – når de er uenige i det trossamfunnet står for og ikke er mange nok til å forandre det – går inn i et annet samfunn eller danner et nytt. Utvalget mener at muligheten til å forlate trossamfunnet ikke skal tillegges avgjørende betydning, siden deltagelse har stor betydning for identitet og tilhørighet. Dette er et eksempel på utvalgets svært ensidige perspektiv. For

dersom et trossamfunn forandrer sitt grunnlag for å unngå at enkelte opplever seg diskriminert og eventuelt forlater samfunnet, vil antagelig de som *ikke* ønsker endringer oppleve seg diskriminert og kjenner seg tvunget til å forlate samfunnet – med tilsvarende tap av identitet og tilhørighet. Vi vil argumentere for at det er et sterkt inngrep i religionsfriheten hvis staten med loven i hånd bestemmer hvilken gruppe i et trossamfunn som har den rette forståelsen av samfunnets lære. Det skjer hvis trossamfunn pålegges å ha en ansettelsespraksis som er i strid med deres ideologi og teologi.

Ut fra dette vil vi argumentere for at demokratiet og pluralismen har behov for et sterkt og vidt vern rundt religionsfriheten. Utvalgets forslag har innslag av en måte å tenke på som vi kjenner igjen fra totalitære samfunn.

3. Manglende vektlegging av foreldrerett

Det er både bemerkelsesverdig og skremmende at utvalget så og si ikke diskuterer foreldrerettens betydning. Det er en nær sammenheng mellom religionsfrihet og foreldres ansvar og rettigheter i forhold til religiøs oppdragelse. I tillegg til FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, som utvalget siterer (s.18), vil vi henlede oppmerksomheten på Europarådets konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter (Første protokoll, art.2) og UNESCOs konvensjon mot diskriminering i undervisning (art.5,1b). Foreldre har rett til, og ansvar for, å sørge for oppdragelse og undervisning i samsvar med egen religiøs oppfatning eller livsanskuelse.

Det er selvsagt at barn og unge i religiøse skoler skal lære om landets lover, om likestilling, om seksuell orientering og samlivsformer. Det er også selvsagt at oppdragelsen i slike skoler skal ha nestekjærlighet, respekt, likeverd og samfunnsengasjement som mål. Men dersom det i det hele tatt skal være noe poeng i å ha alternative skoler, og dersom foreldrene skal ha mulighet til å ivareta sine – og barnas – menneskerettigheter, må disse skolene kunne argumentere for at noe av det som er tillatt i vårt land, både er galt og ufornuftig.

Alle som arbeider med barn og unge vet at livet taler høyere enn ordene. Derfor er det livsnødvendig for religiøse skoler og barnehager å ha mulighet til å ansette mennesker som er i stand til å formidle det institusjonene har til formål å formidle. I NLMs skoler – de fleste er internatskoler – og barnehager legger vi vekt på at alle ansatte er viktige for barna og de unge, alle har en oppgave i å se dem og bry seg om dem og være der for dem. Dersom loven graderer i forhold til viktighet (s.74), er dette diskriminerende og en nedvurdering av menneskers oppgave. Religionsutøvelse kan ikke avgrenses til bestemte tider og steder, det er en integrert del av religiøst troende menneskers liv.

I alle verdibaserte virksomheter er det hevet over enhver tvil at alle som deltar i arbeidet, fremmer holdninger og verdier gjennom det de er og gjør. Trossamfunn og religiøse organisasjoner driver også høyskoler og andre institusjoner der foreldreretten ikke er relevant. En kristen høyskole ønsker for eksempel å ha et annet livssynsgrunnlag for sin virksomhet enn de offentlige og slik være et alternativ. Dette virkeliggjøres først og fremst gjennom at de ansatte formidler det høyskolen står for gjennom sitt fellesskap med studentene, både i ord og holdninger.

Ut fra dette skulle det være tydelig at homofilt samlevende mennesker, på linje med heterofile samboere, med sitt bevisste valg av samlivsform ikke vil være i stand til å formidle helhetlig at seksuelt samliv hører hjemme i et heterofilt ekteskap. Dette er viktig hvis en høyskole, skole eller barnehage har dette som sin overbevisning. I praksis vil vi sanksjonere dobbeltmoral hvis en ansatt er forpliktet til å hevde at samboerskap eller homofilt samliv er galt og samtidig selv lever i et slikt forhold.

Det er viktig for oss å påpeke at dette også gjelder langt flere spørsmål enn de utvalget berører – altså kvinner og homofile. En kristen barnehage eller skole er avhengig av at personalet støtter opp om det kristne verdigrunnlaget på en helhetlig måte. Derfor er det viktig

for oss at de ansatte bekjenner en kristen tro. Vi vil også stille krav til ansatte i forhold til inntak av alkohol (siden vi har en nulltoleranse i forhold til rus), i forhold til bannskap (siden vi anser banning som et misbruk av Guds navn) og i forhold til abortspørsmålet (siden vi ser på et foster på under 12 uker som et barn skapt av Gud med rett til liv). I spørsmålet som har med seksualitet å gjøre, har vi også et langt bredere perspektiv enn det som har med homofilt samliv å gjøre. Vi betrakter for eksempel bruk av pornografi eller uforpliktende seksuelt samliv som atferd i strid med kristen etikk.

Konklusjon

Det er svært tydelig i utredningen fra Graver-utvalget at målet er en innstramning når det gjelder trossamfunns rett til unntak fra likestillingslovens og arbeidsmiljølovens forbud mot diskriminering. Vi vil hevde at utredningen ikke dokumenterer at det er behov for en slik innstramning og mener at trosfriheten vil bli svekket i vårt land om Stortinget følger opp forslagene.

På bakgrunn av vårt ståsted og vår argumentasjon, vil vi avslutningsvis kommentere de tre konkrete forslagene fra utvalget:

1. Vi ønsker å beholde arbeidsmiljølovens § 13-3 tredje ledd.

Vi skjønner argumentet om at unntak fra hovedregelen skal være saklig begrunnet og at dette er dekket i §3-1. Men vi har erfaring for at nåværende paragraf blir tolket veldig snevert. Når så utvalget sier at bortfall av tredje ledd vil føre til mer innsnevring, vil vi på det sterkeste oppfordre til å beholde leddet.

Det som uansett er viktig, enten leddet tas bort eller ikke, er at det tydeliggjøres at det er trossamfunnet selv som må definere saklighetskravene. Vi foreslår derfor en tilleggssetning til første ledd: **«I stillinger knyttet til religiøse trossamfunn skal saklighetskravet defineres ut fra trossamfunnets lære.»**

2. Vi har ingen sterke innsigelser mot foreslåtte endring i arbeidsmiljøloven § 13-4.

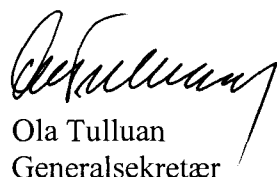
Vi vil likevel påpeke at for oss, og vi antar for de fleste trossamfunn, er det søkeres (både heterofile og homofile) samlivsform som er viktig, ikke deres orientering, og at forslaget derfor åpner for å spørre om mer enn det vi ønsker. Vi er klar over at utvalget her ikke skjelner på samme måte som oss. Dette er et utslag av den ideologiske forskjellen mellom Graver-utvalget og NLM som tidligere er belyst.

3. Vi ønsker å beholde nåværende § 2 i likestillingsloven.

Utvalget viser en forståelse av religion og religionsutøvelse som noe mye mindre omfattende i troende personers liv enn det disse selv opplever. Forandringen som er foreslått vil derfor kunne føre til en sterk innsnevring, ikke minst i foreldres mulighet for å finne en barnehage og skole som formidler deres tro og verdier til barna.

Oslo, 6.mai 2008

For Norsk Luthersk Misjonssamband

Ola Tulluan
Generalsekretær